

Les 11 Van zeehelden/ontdekkingsreizigers tot kolonisators

GATENTEKST VERSIE 1

Talrijk zijn de _____ kinderliedjes die over varen gaan, over _____ en havens en verre reizen over _____. Generaties Nederlanders groeiden op met spannende _____ over de zeereizen die de Nederlanders maakten _____ de zestiende en zeventiende eeuw. De _____ van die tijd vormden lange tijd _____ trots van Nederland. Voor de bewonderde _____ en andere hoofdpersonen van dit soort _____ was zelfs een apart woord: zeehelden. _____ wat was de realiteit? De motieven _____ deze reizen waren stukken minder fraai. _____ avontuur en ontdekkingen, maar gebiedsuitbreiding, handel _____ geld verdienen vormden de belangrijkste motieven _____ deze reizen, en om die handel _____ te stellen schrok men vrijwel nergens _____ terug.

Handelsposten

De ontdekkingsreizen waren vooral _____ om een snelle en veilige route _____ vinden naar de landen in Azië. _____ kwam de kostbare handelswaar vandaan die _____ Nederlanders zo graag wilden voor de _____ markt: specerijen, en later zijde en _____ en thee. Tot halverwege de zestiende _____ deden de kooplieden hun inkopen in _____ havens van Portugal, omdat de Portugezen _____ Spanjaarden de eersten waren die die _____ uit India, Sri Lanka en Indonesië _____. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog met Spanje _____ de havens voor de Hollanders dicht. _____ moesten toen zelf op pad. Eerst _____ ze een alternatieve route naar Azië _____ vinden: via het noorden. Die tocht _____, zo werd aangenomen, korter, gezonder en _____ zijn dan de zuidelijke route. De _____ reizen liepen echter alle uit op _____ mislukking. De kou, de hoeveelheid ijs _____ vooral de afstand vielen enorm tegen. _____ schepen liepen vast of de zeelui _____ het op en keerden terug naar _____. Tijdens de laatste reis, onder leiding _____ kapitein Barentsz, was men zelfs gedwongen _____ half jaar te overwinteren op het _____ Nova Zembla. Alle Nederlanders kennen dit _____ over de beroemdste mislukking uit de _____ geschiedenis.

Naar zuid en oost en west

Zoals in de tekst over _____ VOC te lezen is, waren de _____ reizen veel succesvoller. Overal langs de _____ van West- en Zuid-Afrika, India, _____, Formosa en Indonesië schoten de handelsposten _____ paddenstoelen uit de grond. Ook naar _____ westen voeren de schepen: naar Noord- _____ Zuid-Amerika en het Caribische gebied. _____ posten bleven klein, andere groeiden uit _____ ware koloniën, en zo werden ontdekkingsreizigers... _____, voor langere of kortere tijd. De _____ kolonie was Nieuw Nederland. Het is _____ moeilijk voorstelbaar, maar de bruisende wereldstad _____ York begon ooit, in 1625, als _____ Nederlandse handelspost, 'Nieuw Amsterdam', waar de _____ o.a. in bont handelden. De _____ bewoners, de Indianen, werden daar niet _____ van, de Nederlanders wel. Al na _____ jaar moest Nederland de kolonie Nieuw _____ afstaan aan Engeland, in ruil voor _____ behouden van een andere handelspost, namelijk _____, aan de noordkust van Zuid-Amerika.

Suriname en de Antillen

Suriname had een _____ dat uitermate gunstig was voor het _____ van suiker, koffie en katoen. Ook _____ het gebied rijk aan grondstoffen als _____ en bauxiet, tot op de dag _____ vandaag een belangrijk exportproduct. Het werk _____ de plantages werd aanvankelijk gedaan door _____ lokale indianenbevolking, maar al snel begon _____ grootscheepse en wrede aanvoer van Afrikaanse _____, vrouwen en kinderen.

Nederlandse zeilschepen voeren _____ en aan: van Afrika naar Amerika _____ slaven, terug met suiker voor Nederland, _____ weer door naar de westkust van _____ – een gruwelijke driehoek. In tweehonderd jaar _____ meer dan 500.000 slaven vanuit _____ door Nederlanders naar de koloniën getransporteerd _____ achtereenvolgens in de koffie-, suiker- en _____ te werk gesteld. Het werk was _____ en de behandeling onmenselijk.

De Engelsen _____ de slavernij af in 1834, de _____ pas, als laatste van Europa, in _____, op 1 juli van dat jaar. _____ dag wordt sindsdien als feestdag gevierd, _____ in Amsterdam. Aange trokken door de bloeiende _____ in de achttiende eeuw hadden zich _____ eerder allerlei groepen in Suriname gevestigd. _____ uit West-Europa, Joden, zendelingen en _____ protestanten kozen om uiteenlopende redenen voor _____ naar Suriname. Na de afschaffing van _____ slavernij ontstond er een gebrek aan _____. Er werden contractarbeiders aange trokken uit India _____ Java, waarmee de bevolkingssamenstelling nog gevarieerder _____.

In 1975 werd Suriname een onafhankelijke _____. De officiële talen zijn o.a. _____ en Sranang. Er wonen ruim 300. _____ Surinamers in Nederland en bijna 500. _____ in Suriname.

De voormalige Nederlandse Antillen (_____ zestal eilandjes in de Caribische zee) _____ een soortgelijke geschiedenis als Suriname: ze _____ in de zeventiende eeuw door de _____ veroverd, daarna een kolonie geworden en _____ voor de handel in zout, suiker, _____ en slaven. De eilanden fungeerden als _____ voor de slavenschepen op weg naar _____. Van 1954 tot 2010 vormden de _____ een land binnen het Koninkrijk der _____, met Aruba vanaf 1986 als onafhankelijk _____ daarin. Curaçao en Sint Maarten werden _____ 2010 onafhankelijk. De eilanden Saba, Sint _____ en Bonaire hebben op eigen verzoek _____ status van Nederlandse gemeente gekregen, compleet _____ burgemeester en wethouders en kiesrecht voor _____ Tweede Kamer en het Europees parlement. _____ is de officiële taal, de meest _____ talen zijn het Papiaments en het _____.

Zuid-Afrika

De handelspost op Kaap _____ goede Hoop, opgezet als rustplaats en _____ voedsel in te slaan, groeide uit _____ een kolonie van blanke boeren. Aanvankelijk _____ dat Nederlanders, en hun taal, het _____ -eeuwse Nederlands, werd de landstaal. De _____ volken die er woonden werden verdreven _____ vermoord, en als arbeidskrachten werden slaven _____ West-Afrika en Indonesië gehaald. Er _____ goud en diamanten gevonden, en in _____ negentiende eeuw nam Engeland het gebied _____ bezit, wat tot oorlogen met de _____ (van Nederlandse of Franse afkomst) leidde. _____ de afschaffing van de slavernij in _____ trokken deze Boeren verder het land _____ en stichtten eigen republieken, met bloedige _____ met de lokale bevolking tot gevolg. _____ de onafhankelijkheid, begin twintigste eeuw, stelde _____ blanke regering het beruchte apartheidsregime in. _____ kwam pas in 1990 een einde _____ met de vrijlating van één van _____ beroemdste politieke gevangenen: Nelson Mandela, die _____ eerste zwarte president werd van Zuid- _____. De allerlaatste apartheidswetten werden in 1991 _____ in de prullenbak gegooid. Zuid-Afrika _____ zich vandaag de dag met trots _____ 'Regenboognatie', waarin alle culturen zich thuis _____ kunnen voelen en elkaar met respect _____ te behandelen.

Indonesië

Jakarta, de hoofdstad _____ Indonesië, heette in de zeventiende eeuw _____, en was ook al zo'n handelspost _____ de VOC. Nederland veroverde de omliggende _____ en voerde in 1830 een winstgevend _____ voor de bevolking rampzalig stelsel in: _____ de Indonesiërs werd geëist dat ze _____ vijfde deel van hun grond gebruikten _____ exportproducten als suiker, koffie en tabak. _____ veel grond door deze verplichte producten _____ ingenomen, was hongersnood vaak het gevolg. _____ vele miljoenen die de Nederlandse Staat _____ dit systeem verdiende vormden rond 1850 _____ derde deel van haar totale inkomen.

_____ extreme koloniale uitbuiting werd beschreven in _____ beroemd geworden boek uit 1860: Max _____. De schrijver ervan noemde zich Multatuli, _____ voor: 'Ik heb veel geleden'. Hij _____ als jonge man enkele jaren in _____ functies in Indië gewerkt, en had _____ onomwonden kritiek geuit op de misstanden _____ hij zag en waarover hij hoorde. _____ werd hem niet in dank afgenomen. _____ moest vertrekken. Toen er ook in _____ niemand naar hem wilde luisteren schreef _____ in enkele weken zijn boek over _____ pogingen van een Nederlandse ambtenaar in _____ om de uitbuiting aan de kaak _____ stellen. Het is een felle aanklacht _____ de uitzichtloze situatie van het volk _____ de corruptie en luiheid van de _____. De roman eindigt met een dringende _____ aan de toenmalige Koning Willem III _____ er iets aan te doen. Heel _____ praatte over het boek, maar niemand _____ iets aan de situatie. Pas in _____ twintigste eeuw werd het hierboven beschreven _____ afgeschaft en kwam er meer aandacht _____ onderwijs, irrigatie en gezondheid en voor _____ politieke ontwikkeling in de richting van _____. Nederland probeerde na de Tweede Wereldoorlog _____ het opkomende nationalisme te bestrijden. Bij _____ harde militaire acties vielen vele doden. _____, in 1949, werd Nederland onder druk _____ de Verenigde Staten en de Verenigde _____ gedwongen de onafhankelijkheid van Indonesië te _____. Officiële excuses van de kant van _____ regering zijn nooit aangeboden. Uit angst _____ eventuele claims? In 2011 werd de _____ (!) rechtszaak van overlevenden uit een vrijwel _____ dorp tegen de Nederlandse Staat gewonnen.

Excuses

Het Nederlandse aandeel in de slavenhandel _____ in de koloniale uitbuiting is groter _____ tot voor kort werd toegegeven. Maar _____ het zin om daarvoor excuses aan _____ bieden, zijn dat geen lege woorden? _____ en extra hulp lijken ook voor _____ hand te liggen, maar hoeveel, voor _____, en aan wie?

GATENTEKST VERSIE 2

Talrijk zijn de _____ kinderliedjes die over varen gaan, over _____ en havens en verre reizen over _____. Generaties Nederlanders groeiden op met spannende avonturenboeken _____ de zeereizen die de Nederlanders maakten in de _____ en zeventiende eeuw. De ontdekkingsreizen van die _____ vormden lange tijd de trots van Nederland. _____ de bewonderde admiraals en andere hoofdpersonen van _____ soort reizen was zelfs een apart woord: _____. Maar wat was de realiteit? De motieven _____ deze reizen waren stukken minder fraai. Niet _____ en ontdekkingen, maar gebiedsuitbreiding, handel en geld _____ vormden de belangrijkste motieven voor deze reizen, _____ om die handel veilig te stellen schrok _____ vrijwel nergens voor terug.

Handelsposten

De ontdekkingsreizen _____ vooral bedoeld om een snelle en veilige _____ te vinden naar de landen in Azië. _____ kwam de kostbare handelswaar vandaan die de _____ zo graag wilden voor de Europese markt: _____, en later zijde en koffie en thee. _____ halverwege de zestiende eeuw deden de kooplieden _____ inkopen in de havens van Portugal, omdat _____ Portugezen en Spanjaarden de eersten waren die _____ producten uit India, Sri Lanka en Indonesië _____. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog met Spanje gingen _____ havens voor de Hollanders dicht. Die moesten _____ zelf op pad. Eerst probeerden ze een _____ route naar Azië te vinden: via het _____. Die tocht zou, zo werd aangenomen, korter, _____ en veiliger zijn dan de zuidelijke route. _____ noordelijke reizen liepen echter alle uit op _____ mislukking. De kou, de hoeveelheid ijs en _____ de afstand vielen enorm tegen. De schepen _____ vast of de zeelui gaven het op _____ keerden terug naar Nederland. Tijdens

de laatste. _____ onder leiding van kapitein Barentsz, was men _____ gedwongen een half jaar te overwinteren op _____ eiland Nova Zembla. Alle Nederlanders kennen dit _____ over de beroemdste mislukking uit de Nederlandse _____.

Naar zuid en oost en west

_____ in de tekst over de VOC te _____ is, waren de zuidelijke reizen veel succesvoller. _____ langs de kusten van West- en Zuid- _____, India, China, Formosa en Indonesië schoten de _____ als paddenstoelen uit de grond. Ook naar _____ westen voeren de schepen: naar Noord- en _____ -Amerika en het Caribische gebied. Sommige posten _____ klein, andere groeiden uit tot ware koloniën, _____ zo werden ontdekkingsreizigers... kolonisten, voor langere of _____ tijd. De oudste kolonie was Nieuw Nederland. _____ is nu moeilijk voorstelbaar, maar de bruisende _____ New York begon ooit, in 1625, als _____ Nederlandse handelspost, 'Nieuw Amsterdam', waar de Nederlanders _____ .a.in bont handelden. De oorspronkelijke bewoners, _____ Indianen, werden daar niet rijk van, de _____ wel. Al na veertig jaar moest Nederland _____ kolonie Nieuw Nederland afstaan aan Engeland, in _____ voor het behouden van een andere handelspost, _____ Suriname, aan de noordkust van Zuid-Amerika.

Suriname en de Antillen

Suriname had een klimaat _____ uitermate gunstig was voor het verbouwen van _____, koffie en katoen. Ook bleek het gebied _____ aan grondstoffen als hout en bauxiet, tot _____ de dag van vandaag een belangrijk exportproduct. _____ werk op de plantages werd aanvankelijk gedaan _____ de lokale indianenbevolking, maar al snel begon _____ grootscheepse en wrede aanvoer van Afrikaanse mannen, _____ en kinderen.

Nederlandse zeilschepen voeren af en _____ : van Afrika naar Amerika met slaven, terug _____ suiker voor Nederland, dan weer door naar _____ westkust van Afrika – een gruwelijke driehoek. In _____ jaar werden meer dan 500.000 slaven _____ Afrika door Nederlanders naar de koloniën getransporteerd _____ achtereenvolgens in de koffie-, suiker- en katoenplantages _____ werk gesteld. Het werk was zwaar en _____ behandeling onmenselijk. De Engelsen schaften de slavernij _____ in 1834, de Nederlanders pas, als laatsten _____ Europa, in 1863, op 1 juli van _____ jaar. Die dag wordt sindsdien als feestdag _____, ook in Amsterdam.

Aangetrokken door de bloeiende _____ in de achttiende eeuw hadden zich al _____ allerlei groepen in Suriname gevestigd. Boeren uit _____ -Europa, Joden, zendelingen en gevluchte protestanten kozen _____ uiteenlopende redenen voor emigratie naar Suriname. Na _____ afschaffing van de slavernij ontstond er een _____ aan arbeidskrachten. Er werden contractarbeiders aangetrokken uit _____ en Java, waarmee de bevolkingssamenstelling nog gevarieerder _____.

In 1975 werd Suriname een onafhankelijke republiek. _____ officiële talen zijn onder andere Nederlands en _____. Er wonen ruim 300.000 Surinamers in _____ en bijna 500.000 in Suriname.

De _____ Nederlandse Antillen (een zestal eilandjes in de _____ zee) kennen een soortgelijke geschiedenis als Suriname _____ zijn in de zeventiende eeuw door de _____ veroverd, daarna een kolonie geworden en belangrijk _____ de handel in zout, suiker, tabak en _____. De eilanden fungeerden als tussenstop voor de _____ op weg naar Amerika. Van 1954 tot _____ vormden de Antillen een land binnen het _____ der Nederlanden, met Aruba vanaf 1986 als _____ land daarin. Curaçao en Sint Maarten werden _____ 2010 onafhankelijk. De eilanden Saba, Sint Eustatius _____ Bonaire hebben op eigen verzoek de status _____ Nederlandse gemeente gekregen, compleet met burgemeester en _____ en kiesrecht voor de Tweede Kamer en _____ Europees parlement. Nederlands is de officiële taal, _____ meest gebruikte talen zijn het Papiaments en _____ Engels.

Zuid-Afrika

De handelspost op Kaap _____ goede Hoop, opgezet als rustplaats en om _____ in te slaan, groeide uit tot een _____ van blanke boeren. Aanvankelijk waren dat Nederlanders, _____ hun taal, het zeventiende-eeuwse Nederlands, werd _____ landstaal. De Afrikaanse volken die er woonden _____ verdreven of vermoord, en als arbeidskrachten werden _____ uit West-Afrika en Indonesië gehaald. Er _____ goud en diamanten gevonden, en in de _____ eeuw nam Engeland het gebied in bezit, _____ tot oorlogen met de Boeren (van Nederlandse _____ Franse afkomst) leidde. Na de afschaffing van _____ slavernij in 1835 trokken deze Boeren verder _____ land in en stichtten eigen republieken, met _____ conflicten met de lokale bevolking tot gevolg. _____ de onafhankelijkheid, begin twintigste eeuw, stelde de _____ regering het beruchte apartheidsregime in. Daar kwam _____ in 1990 een einde aan met de _____ van één van de beroemdste politieke gevangenen: _____ Mandela, die de eerste zwarte president werd _____ Zuid-Afrika.

De allerlaatste apartheidswetten werden in _____ voorgoed in de prullenbak gegooid. Zuid-Afrika _____ zich vandaag de dag met trots de ' _____ ', waarin alle culturen zich thuis moeten kunnen _____ en elkaar met respect dienen te behandelen.

Indonesië

Jakarta, de hoofdstad van Indonesië, heette in _____ zeventiende eeuw Batavia, en was ook al _____ handelspost van de VOC. Nederland veroverde de _____ eilanden en voerde in 1830 een winstgevend _____ voor de bevolking rampzalig stelsel in: van _____ Indonesiërs werd geëist dat ze een vijfde _____ van hun grond gebruikten voor exportproducten als _____, koffie en tabak. Omdat veel grond door _____ verplichte producten werd ingenomen, was hongersnood vaak _____ gevolg. De vele miljoenen die de Nederlandse _____ met dit systeem verdiende vormden rond 1850 _____ derde deel van haar totale inkomen.

Deze _____ koloniale uitbuiting werd beschreven in een beroemd _____ boek uit 1860: Max Havelaar. De schrijver _____ noemde zich Multatuli, Latijn voor: 'Ik heb _____ geleden'. Hij had als jonge man enkele _____ in verschillende functies in Indië gewerkt, en _____ daar onomwonden kritiek geuit op de misstanden _____ hij zag en waarover hij hoorde. Dat _____ hem niet in dank afgenomen. Hij moest _____. Toen er ook in Nederland niemand naar _____ wilde luisteren schreef hij in enkele weken _____ boek over de pogingen van een Nederlandse _____ in Indië om de uitbuiting aan de _____ te stellen. Het is een felle aanklacht _____ de uitzichtloze situatie van het volk en _____ corruptie en luiheid van de ambtenaren. De _____ eindigt met een dringende oproep aan de _____ Koning Willem III om er iets aan _____ doen. Heel Nederland praatte over het boek, _____ niemand veranderde iets aan de situatie.

Pas _____ de twintigste eeuw werd het hierboven beschreven _____ afgeschaft en kwam er meer aandacht voor _____, irrigatie en gezondheid en voor een politieke _____ in de richting van zelfbestuur. Nederland probeerde _____ de Tweede Wereldoorlog tevergeefs het opkomende nationalisme _____ bestrijden. Bij de harde militaire acties vielen _____ doden. Uiteindelijk, in 1949, werd Nederland onder _____ van de Verenigde Staten en de Verenigde _____ gedwongen de onafhankelijkheid van Indonesië te erkennen. _____ excuses van de kant van de regering _____ nooit aangeboden. Uit angst voor eventuele claims? _____ 2011 werd de eerste (!) rechtszaak van overlevenden _____ een vrijwel uitgemoord dorp tegen de Nederlandse _____ gewonnen.

Excuses

Het Nederlandse aandeel in de _____ en in de koloniale uitbuiting is groter _____ tot voor kort werd toegegeven. Maar heeft _____ zin om daarvoor excuses aan te bieden, _____ dat geen lege woorden? Terugbetaling en extra _____ lijken ook voor de hand te liggen, _____ hoeveel, voor hoelang, en aan wie?